

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

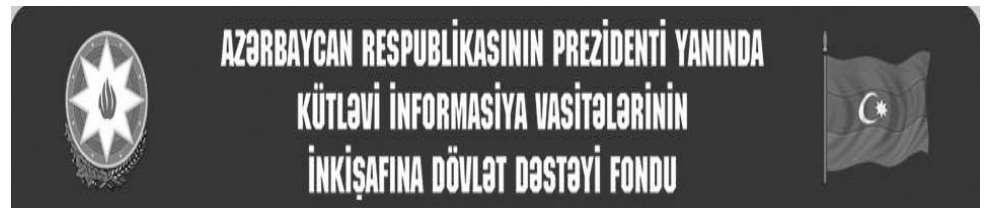
№ 135 (1983) 23-24 avqust 2019-cu il

Tariximi vərəqlədikcə onun hər səhifəsində müəyyən hadisələrin, müəyyən gerçəkliklərin və ən vacibi isə bizi özümüze və dünyaya təqdim edən real faktların şahidi oluruq. Bax, bu mənada bu gün Azərbaycanın zorla cəlb olunduğu müharibənin tarixinə nəzər salsaq, onda həmin tarixin bizə verdiyi bilgiler gerçəkliyin özü kimi köməyimizə çatır.

Yeni söhbət Qarabağın dağlıq hissəsindən gedəndə onda birmənalı şəkildə məlum olur ki, bu, Azərbaycanın böyük ərazisinin bir parçasıdır. Hətta coğrafiya xəritəsini gözümlə önünə gətirsək, böyük Azərbaycanın tam ortasında yerləşən bir hissədir. Və sa-

Amma əsl həqiqətdə isə həmin ərazinin paytaxtı kimi Stepanakert adlanan şəhərin özü Xankəndi kimi mövcud olubdu. Yeni tarixi sənədlərdən də məlumdur ki, Qarabağ xanlığının başçıları tərəfindən xan ailəsinin istirahəti üçün salınmış bu məkan öncə kənd, sonra müəyyən zaman keçdikdən sonra qəsəbəyə çevrilmiş və nəhayət, sovet dövründə bura daha da inkişaf etdirilərək artıq Azərbaycanın ən gənc şəhərlərindən biri olmuşdur. Amma xalqın və tarixin yaddaşında bu ərazi Stepanakert deyil, Xankəndi kimi qalmışdır.

Hələ çar Rusiyası dövründə, yeni Gülcüstan müqaviləsinə qədər Rusiya bütün Azərbaycana, o cümlədən də

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN
İNKİŞAFINA DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNUN MALİYYƏ DƏSTƏYİ İLƏ DƏRC OLUNUR

BAŞI DUMANLI ŞƏHƏR

dəcə bir təbii prosesin tərkib hissəsi olaraq həmin ərazi Qarabağın aran hissəsindən fərqli olaraq yüksəklikdə, dağlıq bir ərazidə özünü ifadə edibdi. Və bununla da Qarabağlı dağlıq hissəsi aran hissəsindən fərqlənib. Sadəcə, coğrafi bir bölgə olmaqla. Dağlıq və düzənlik hissələr özü-özlüyündə həmin o vurğuladığımız böyük Azərbaycanın bir parçasıdır. Tarixə nəzər salanda, onu da öyrənirik ki, Sovet İt-

Qarabağ xanlığının ərazisinə böyük maraq göstərmişdir. Və Qarabağ xanlığının işğalından sonra bu ərazini bir növ özünün dayaq nöqtəsinə çevirmək məqsədilə planlı şəkildə qonşu ölkələrdən, xüsusilə İrandan, Türkiyədən Dağlıq Qarabağ ərazisinə ermənilərin köçürülməsi əməliyyatı gerçəkləşdirilmişdir.

Sənədlər sübut edir ki, 1847-ci ildə Xankəndində cəmi 80 erməni, 52 rus

hiya alınma sənədlərində göstərilir ki, Xankəndində 3000 insan yaşayır. Bu adamların da təhsil problemi də çar Rusiyası tərəfindən həll edilirdi. Çar Rusiyası bölgədə ruslar və ermənilər üçün məktəb də açmışdılar. Ermənilərin və rusların Xankəndində yerləşdirilməsinə baxmayaraq, buradakı xan nəslindən olanların, eləcə də digər azərbaycanlılar da yaşamaqda davam edirdilər. Yəni bütün təzyiqlərə baxmayaraq, torpağın əsl sahibləri Xankəndini tərk etməmişdilər.

Tarixin cümhuriyyət dövründə də bu ərazidə oktyabr inqilabının təsiri öz izlərini buraxdı. Belə ki, fürsətdən istifadə edən köçkün, konkret desək, xarıcdən, xüsusilə İrandan gətirilərək Dağlıq Qarabağda yerləşdirilmiş ermənilər Rusiyada baş verən hadisələrdən ruhlanaraq Xankəndi ərazisində qondarma Ermənistan dövləti yaratdıqlarını elan etdilər.

Və onlar Naxçıvan, Zəngəzur, Dağlıq Qarabağ ərazilərini özləri üçün Ermənistan dövləti kimi qələmə verməyə və Azərbaycana qarşı torpaq iddialarını səsləndirməyə başladılar. İş elə gətirdi ki, bu ermənilər daha sonra bir az da irəli gedib Bakı, Şamaxı, Quba, Göyçay, Göyçə, Zəngəzur və digər qırğınları törətməkdən də çəkinmədilər. Və onların törətdikləri bu qırğınlar Azərbaycan xalqının tarixində silinməz iz buraxdı. Və bu gün də həmin qırğınların bariz nəticələri qazıntılar zamanı üzə çıxan kütləvi məzarlıqlarda özünü əks etdirir. Həmin məzarlıqlar birmənalı şəkildə göstərir ki, bizə qarşı torpaq iddiasında olan düşmən öz məqsədinə çatmaq üçün körpələrin, qadınların, qocaların qətlamından da çəkinmir. Bu vəhşilik, bu insanlığa yaraşmayan hərəkətlər isə öz növbəsində 1988-ci ilin hadisələrinə gəlib söykəndi. Artıq Muxtar Vilayətdə Ermənistanla birləşdirmə çağırışları

sonda SSRİ hökumətinin, onun rəhbəri Qorbaçovun, həmçinin erməni lobbisinin dəstəyi ilə qədim Azərbaycan torpaqlarının işğalına səbəb oldu. Öncə İrəvandan, sonra isə Qarabağdan köçlər başladı.

Sovet dövründə yaradılan muxtar vilayət özünün inkişaf imkanlarına və bir şəhər kimi əldə etdiyi imtiyazlara güvənərək Azərbaycanın ən gənc şəhəri olmasına baxmayaraq, ali təhsil müəssisələrinin də ünvanına çevrildi.

Böyük və müasir zavod və fabriklərin, elmi müəssisələrin Xankəndində işə salınması Azərbaycanın öz torpağında münbit bir fəaliyyət bölgəsinin öne çıxmasına səbəb oldu. Çox təəssüf ki, ermənilər göstərilən bu qayğı və diqqəti, yaradılan şəraiti öz düşüncələriylə qiymətləndirdilər. Nəticədə Qarabağın işğalı başladı ki, bu işğalın da arxasında həmin o gizli planlar dayanırdı.

Bəli, bu gün Xankəndi işğal altında olmasına baxmayaraq, bu ərazi Azərbaycanın tərkib hissələrindən biridir. Orada yerləşdirilən terrorçu dəstələr bu ərazidən həm də narkotik vasitələrin istehsalı və yayımı üçün də istifadə edirlər. Lakin dünyanın ikili standartı hələlik Qarabağdakı özbaşınalılara və qanunsuzluqlara son qoymağa mane olur. Doğrudur, BMT Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyır və torpaqlarımızın işğalı ilə bağlı rəsmi sənədlər qəbul edibdi. Lakin nə Minsk qrupu, nə də BMT və digər qurumlar qəti mövqə ortaya qoymur, düşmənin cəzalandırılmasına imkan vermir. Bütün bunlara baxmayaraq, Azərbaycan hökuməti və xalqı gec-tez Xanın kəndində, eləcə də bütün ərazilərimizdə bayrağımızı dalğalandıracaq və tarixi ədalət bərpa olunacaqdır.

Əbülfət MƏDƏTOĞLU

tifaqı yaranandan sonra, yəni oktyabr inqilabının təntənəsi olaraq 1923-cü ildə həmin bu ərazi Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti üçün rəsmiləşdirilib və Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının tərkibində muxtariyyət statuslu əraziyə çevrilibdi. Həmin rəsmi sənədlə və xüsusilə də ermənilərin və Sovet İttifaqını idarə edən ermənipəstlərin, bir də Rusiyanın Qafqazdakı maraqlarının müdafiəçilərinin təşəbbüsü ilə rəsmiləşən bu sənəd 1988-ci ildə Azərbaycana qarşı baş qaldıran torpaq iddiasının səbəblərindən birinə çevrildi. Necə deyərlər, zamanında göz yumduğumuz haqsızlıq sonda bizə bəla gətirdi...

ailəsi yaşayırdı ki, onlar da yerli əhəlinin içərisində heç cür diqqəti çəkə bilmirdi. Faiz baxımından bu adamlar özlərində heç nəyi ifadə etmirdilər. Lakin çar Rusiyası işğaldan sonra burada öz ordusu üçün xüsusi kazarmaların tikintisinə başladı. Çox keçmədi ki, Qafqaz Suvari Diviziyasının hərbiçiləri burada onlar üçün tikilmiş hərbi ərazidə yerləşməklə Dağlıq Qarabağın torpaqlarında ermənilərin yerləşdirilməsinə təkən verdi. Yəni bir az da dəqiq ifadə etsək, rus əsgərlərinin burada olması əraziyə ermənilərin axınıni sürətləndirdi.

Arxiv materiallarına üz tutanda məlum olur ki, 1900-cü ilin əhəlinin siya-

